

3. Дремлюга М. Українська фортепіанна музика (дожовтневий період). – К.: Держ. вид-во образотв. мист. і муз. літератури УРСР, 1958. – 167 с.
4. Загайкевич М. Музичне життя Західної України другої половини XIX ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1960. – 190 с.
5. Загайкевич М. С.П.Людкевич: Нарис про життя і творчість. – К.: Держ. вид-во образотв. мист. і муз. літератури УРСР, 1957. – 154 с.
6. Історія української музики. – Т.2, 3, 4. – К.: Наукова думка, 1989. – 464 с.; 1990. – 424 с.; 1992. – 614 с.
7. Кашкадамова Н. Грає Марія Крушельницька // Музика. – 1985. – №5. – С.18–19
8. Клиш В.Л. Українська радянська фортепіанна музика (1917–1977). – К.: Наукова думка, 1980. – 313 с.
9. Кос-Анатольський А. С.П.Людкевич. – К.: Мистецтво, 1951. – 45 с.
10. Кудрик Б. Історія Галицької музики 1829–1873. – Львів, 1913. – ЛНБ АНУ, Відділ рукоп., ф.9, од. збір. 542. – 60 лист.
11. Лисько З. Піонери музичного мистецтва в Галичині. – Львів; Стрий, 1931–1934. – ЛНБ АНУ, відділ рукоп., ф.9, од. збір. 546. – 151 лист.
12. Лісецький С. Лисенко і Людкевич // Музика. – 1986. – №2. – С.25–26.
13. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії / Упор. З.Штундер). – К.: Музична Україна, 1973. – 515 с.
14. Милич Б. Фортеп'янна література українських радянських композиторів для дітей та юнацтва: Навч. посібник. – К.: Держ. вид-во образотв. мист. і муз. літератури УРСР, 1961. – 101 с.
15. Олійник О.С. Українська радянська фортепіанна музика для дітей. – К.: Наукова думка, 1979. – 107 с.
16. Павлишин С. Станіслав Людкевич. – К.: Муз. Україна, 1974. – 53 с. (Творчі портрети українських композиторів).
17. Старух Т. Музичне мистецтво Львова: Становлення фортепіанного виконавства і педагогіки у другій половині 19 – першій третині 20 століть. – Львів, 1997. – 168 с.
18. Творчість С. Людкевича: Збірник статей / Упор. М.Загайкевич). – К., 1979. – 204 с.
19. Творчість Станіслава Людкевича: Збірник статей / Редколегія: Ю.Булка та ін.). – Львів, 1995. – 110 с.
20. Тимофеев В. Український радянський фортепіанний концерт. – К.: Музична Україна, 1972. – 159 с.
21. Українська музика: часопис. – Львів, 1937–1939.
22. Штундер З. Станіслав Людкевич: Життя і творчість. – Львів: ПП “Бінар – 2000”, 2005. – Т.1 (1879–1939). – 636 с.

The article reviews fortepiano work of Stanislav Lyudkevych, it's role in creation of national composer's school in Galychyna in the end of XIX – the first half of XX century and some aspects of performer's interpretation of his fortepiano compositions.

Key words: national art, fortepiano music, performer's, interpretation.

УДК 78.071.2

ББК 85.315.03

Андрій Савка

ЗНАМЕНИТОСТІ СВІТОВОГО ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА НА СЦЕНІ ЛЬВІВСЬКОЇ ФІЛАРМОНІЇ (1902–1903 рр.) У СВІТЛІ ТОГОЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ КРИТИКИ

У даній розвідці досліджується фортепіанне виконавство на сцені Львівської філармонії у першому концертному сезоні. Простежується роль і місце фортепіанної музики у концертах, показано формування концертного репертуару піаністів. Подано огляд критичних статей, розміщених на сторінках української преси та преси зазначеного періоду.

Ключові слова: Львівська філармонія, фортепіанна музика, критика.

Розквіт фортепіанного мистецтва на межі XIX–XX століть, високопіаністичні здобутки тогочасних видатних виконавців не обминули й Львів, один з європейських культурних центрів, особливою сторінкою, свого роду феноменом у музичній історії якого став перший сезон новоствореної філармонії. Організація даного закладу викликала надзвичайне пошвавлення гастрольного життя, в якому брали участь найіменитіші митці того часу: вокалісти, диригенти, скрипалі і, очевидно, піаністи. У першому сезоні фортепіанна музика була представлена яскраво й багатогранно, про що свідчить присутність на львівській філармонійній сцені зірок з іменами світової слави: Й.Гофмана, Ж.Стойовського, Й.Слівінського, С.Айзенбергера, М.Розенталя, Л.Годовського, Ф.Блюмфільд-Зейслера, В.Курца. Визначним є й той факт, що на

сцені філармонії поряд з іменитими майстрами мали змогу виступати і молоді виконавці, серед них – юний віртуоз, а згодом відомий піаніст М.Горшовський, Г.Морштинівна. Львівська сцена гостинно приймала як місцевих (львівських) музикантів, а також виконавців Польщі, Італії, Іспанії, Австрії, Німеччини, США.

У наукових розвідках, що стосуються даного періоду (Л.Мазепа, Т.Мазепа, Л.Кияновська, Я.Горак, Н.Кашкадамова, Т.Старух та ін.), безумовно згадуються певні факти та імена, хоча дотепер не була ґрунтовно й докладно описана діяльність Львівської філармонії першого сезону. Досі актуальним залишається задіяння великої кількості тогочасних періодичних видань, а саме: львівських україномовних газет “Діло” (О.Бережницький), “Руслан” (Н.Вахнянин); польськомовних: “Wiek Nowy” (Я.Галь), “Gazeta Lwowska” (С.Берсон), “Kurjer Lwowski” (С.Мелінський), “Dziennik Polski” (Я.Скришдлевський), “Słowo Polskie” (С.Невядомський), “Przegląd” (без автора); а також варшавських “Tygodnik illustrowany”, “Głos”; краківського “Swiat” та чимало інших джерел, що становлять базу дослідження, які здатні значно розширити й поглибити висвітлення цієї теми. Незаперечний інтерес викликає й немусична періодика, оскільки часто містить анонси концертів та критичні статті з відгуками про них. Таким чином, головною метою статті є огляд фортепіанного виконавства у першому концертному сезоні Львівської філармонії в зрізі тогочасної музичної критики. Ця мета ініціює низку таких завдань: а) оглянути фортепіанне виконавство у зазначеному сезоні, зосереджуючи увагу на персоналіях виконавців; б) висвітлити думки критики, що стосувалася концертів фортепіанної музики; в) окреслити культурну спадщину першого сезону Львівської філармонії в галузі фортепіанного мистецтва. Хронологічна послідовність виступів знаменитих піаністів дозволяє відтворити загальну картину кипучого концертного життя Львова, зокрема у сфері піанізму.

Так, уже у двох *інавгураційних концертах* 27 та 28 вересня поряд зі співаками Іреною Богусівною та Олександром Мишугою, диригентами Людвіком Челянським та Генриком Ярецьким брав участь піаніст і композитор Зигмунд Стойовський^{*}. Поряд із власною “*Фантазією польською*” для фортепіано з оркестром, артист виконав “*Легенду*” *І.Падеревського*, “*Баладу*”, “*Ноктюрн*” та “*Етюд*” *Ф.Шопена*.

У відгуках львівської преси про виступи артиста в концертах філармонії, З.Стойовського ставлять на одному рівні з І.Падеревським за його технічність та артистизм [1]. Критик у “Dziennik polski” пише: “З.Стойовський відзначився як композитор, значною інтелігенцією та майстерним володінням великою кількістю музичних форм, є при тому наскрізь модерністом. У пошуках власної творчої дороги Стойовський не є ще зрозумілим широким публічним колам. Представлена “Фантазія польська” відіграна композитором з надзвичайною біглистю і бравурністю, шкода тільки, що внаслідок віддаленого розташування фортепіано і через зняту з нього деку, весь голос інструменту втік десь далеко до софітів, замість іти до публіки, чим трохи було зіпсоване враження. Твори Падеревського та Шопена були відіграні майстерно” [7].

У двох Великих симфонічних концертах 16 та 18 жовтня грав польський піаніст, композитор і диригент Йозеф Слівінський^{**}. Він виконав: *Концерт для фортепіано з оркестром e-moll Ф.Шопена*, *Концерт для фортепіано з оркестром №5 (op.94) А.Рубінштейна*, “*Des abends*” *№1 op.12*, “*In der nacht*” *№5 op.12 Р.Шумана*, “*Етюд Des-dur*” *Ф.Ліста*, “*Auf dem Wasser zu zingen*” *Ф.Шуберта-Ф.Ліста*, “*Ноктюрн*”, “*Вальс*”, “*Мазурку*”, “*Баладу*” *Ф.Шопена*.

^{*}З.Стойовський (1869–1946) з 12 років почав серйозні заняття по фортепіано, гармонії та композиції у В.Желенського. Дебютував як піаніст у п'ятнадцять років, а у вісімнадцять дав повноцінний концерт як виконавець і композитор. Продовжував навчання у Паризькій консерваторії по фортепіано в Л.Діемера та по композиції у Л.Деліба. До еміграції в США (близько 1907 року) З.Стойовський регулярно концертував у Парижі, Лондоні, Берліні, Варшаві, Кракові, Львові. В Америці оселився у Нью-Йорку, викладав фортепіано в Інституті Музичного Мистецтва та давав концерти на території Сполучених штатів, Канади та Південної Америки.

^{**}Й.Слівінський (1865–1930). Польський піаніст, диригент та педагог. Навчався у Варшавському музичному інституті в класі фортепіано Р.Стробля, продовжував навчання у Відні у Т.Лешетицького. Дебютував як піаніст 1884 року. У 1888–1890 рр. брав уроки в А.Рубінштейна. Був високо поцінований в Європі, здійснив два гастрольних турне Сполученими Штатами, концертував у Польщі та Росії. З 1918 р. постійно жив у Варшаві, почав усе більше виступати як диригент.

У Польщі Й.Слівінського вважали одним із першорядних піаністів. “Słowo Polskie” описує його гру, “як калейдоскоп, повний розмаїтих скелець на тлі великого таланту та неймовірної техніки” [12]. “П.Слівінський є майстерним піаністом, котрий вмів чарувати слухачів м’якою грою та бравурною технікою і неабияким темпераментом” [8].

У двох Великих симфонічних концертах 30 жовтня та 1 листопада брав участь юний віртуоз, чудо-дитина Мечислав Горшовський^{*}. На момент свого виступу у Львові 1902 року М.Горшовському було всього десять років, і в газетах його лагідно називали Мицьо. Хлопчик виконував достатньо серйозні для свого віку твори, заявивши себе одночасно і як композитора. Ось його програма: *Л.Бетховен, Концерт для фортепіано з оркестром C-dur; В.Моцарт, “Концерт коронаційний” для фортепіано з оркестром; Ф.Шопен, “Прелюдія”, “Мазурка”, “Ноктюрн”; Р.Шуман, “З лісових сцен”, “Фантастичний танець”; Й.С.Бах, “Сициліана”; Ф.М.Бах, “Сольфеджіо”; Р.Шуман, “Арабеска”; С.Невядомський, “Мріюче озеро”; Т.Лешетицький, “Джерело”, “Менует” (присвячений М.Горшовському).* У власних композиціях, що увійшли до *“Татранського альбому”*: *“Згадка”, “Гірська луна”, “Картинка з альбому”* М.Горшовський показує стиль, близький до Шопена. Захоплений критик на сторінках “Руслана” пише: “Дитячим умом обняв він вже концерт Бетговена, і заграв его не лише чисто, але з добрим розумінням, з фразованем, акцентами та знавством. Так само були виконані і інші нумери его програми. В ударах нема ще сили, але вже є кольорит, суть тіні і світла, суть модуляції” [2]. “Мецьо Горшовський є, безперечно дитиною феноменальною. Його музичне відчуття, його поміркованість, його вишуканий смак – в першу чергу вказують, що маємо справу з винятковою особистістю, обдарованою талантами феноменальними. Не говорячи вже про його слух, пам’ять, вражаючу ритмічність гри, як про речі, що складають основу кожної концертної гри... яке розмаїття та поступовість динаміки, виходячої звичайно з урахуванням невеликої дитячої сили! А скільки фантазії в тій малій голові! Як кожна фраза красиво заокруглена, яке відчуття ритміки, яке розуміння будови музичного твору”, – відзначає С.Невядомський [13].

Солісткою Симфонічного концерту 4 листопада була піаністка з Нью-Йорка Фанні Блюмфіельд-Зейслер^{**}. Вона виконала: *Е.Гріг, Концерт для фортепіано з оркестром a-toll; Г.Літльф, “Скерцо” з концерту d-toll, Таусіг “Восний марш”; Ф.Мендельсон, “Пісня без слів”*. Станіслав Мелінський стверджує, що піаністки такого рівня не чули у Львові із часу виступів тут славетної Терези Каррено [11]. “Ф.Блюмфіельд-Зейслер показала себе не тільки з боку вражаючого техніки-віртуоза, але як артистка розумна, поважна й поміркована... Має у forte звучання дещо сухе, грає дуже ритмічно і з погляду техніки бездоганно” [15]. Піаністка виступила у залі філармонії також і 7 листопада із сольним концертом.

18 листопада у Львівській філармонії відбувся *Надзвичайний концерт*, участь в якому взяла молода варшав’янка, піаністка, і педагог Гелена Морштинівна^{***}. Усього за сім днів до того, 11 листопада молода артистка дебютувала у Варшаві, у щойно створеній там, як і у Львові, філармонії. На сцені Львівської філармонії у виконанні юної віртуозки прозвучали: “*Фан-*

^{*} **М.Горшовський (1892–1993)**. Піаніст, композитор та педагог. Уродженець Львова, виховувався у музичній сім’ї – першою вчителькою хлопчика була мати. Уже у сім років він займався в професорів консерваторії: по класу фортепіано у Г.Мельцера, теорії – у М.Солтиса, композиції – у С.Невядомського. За порадою Мельцера 1899 року М.Горшовського відправляють до Відня, у клас Т.Лешетицького. Перший музичний твір був написаний та опублікований у Відні, коли композитору було всього вісім років. Постійно гастролював країнами Європи, напередодні Другої світової війни виїхав до Ріо-де-Жанейро. Працював професором по класу фортепіано у Філадельфії.

^{**} **Ф.Блюмфіельд-Зейслер (Блюменфельд) (1863–1927)** уродженка Австрії, піаністка і педагог. У трирічному віці виїхала разом з батьками у США. Розпочала навчання у К.Вольфсона, який пропагував музику Бетховена в Чикаго. Надалі займалася у Відні, з 15 років – учениця Т.Лешетицького, котру в Європі поважали так само, як і Падеревського. У 1883 р. повернулася назад у США. Знана в Америці піаністка. Провела концертне турне Європою та Америкою із Чиказьким симфонічним оркестром. У Львові виступала вперше.

^{***} **Г.Морштинівна (1888–1954)**. Піаністка та педагог. Як і М.Горшовський, вважалася на той час чудо-дитиною. Займалася спочатку в Р.Стробля, а з 12 років – учениця Т.Лешетицького. Активно концертувала у Європі, Росії, відвідала з концертами навіть Індію, де вдячні мешканці Калькутти подарували їй фортепіано *Steinway*. З 1939 року жила і працювала в США.

тазія c-moll” В.Моцарта, *Етюдів f-moll і C-dur* Ф.Шопена, “Каприс а ля Скарлатті” І.Падеревського, “Концертний етюд” Польдіні, “Арабески” Т.Лешетицького. “Молоденька піаністка володіє незвичайною, для свого віку, силою удару і значною технікою. Того, що зазвичай називають словом “душа”, у грі ми почути не змогли. Можливо справа тут у виборі репертуару, в якому, в першу чергу можна блиснути технікою. В грі панни Морштинівни віс від фортепіано молодістю та впевненістю”, – зазначає С.Мелінський [10].

9 грудня в концерті симфонічному брав участь польський піаніст, композитор та педагог **Ігнацій Фрідман**^{*}. У Львові Фрідман виконав *Концерт для фортепіано з оркестром Es-dur* Ф.Ліста, “Прелюдію”, “Ноктюрн”, *Етюдів*, “Полонез” *As-dur* Ф.Шопена. На момент свого виступу у Львові І.Фрідман був ще початкуючим піаністом. Львівська преса на диво бідно представила цей концерт. У сухій замітці у “Wiek Nowy” читаємо: “П.І.Фрідман, піаніст, зарепрезентувався дуже вигідно виконанням концерту Ліста, а також рядом творів Шопена” [18]. Наталь Вахнянин відзначає Фрідманову технічність, проте зауважує, що цього “не достатньо, щоб послужити музиці” [3].

У великому симфонічному концерті 13 грудня львів’яни мали змогу почути гру **Мавриція Розенталя**^{**}. А.Рубінштейн, почувши М.Розенталю сказав: “Досі я не знав, що таке техніка”. Унікальна технічна властивість М.Розенталю робити надзвичайно швидкі переноси рук та великі стрибки давала йому можливість виконувати за п’ять хвилин ті твори, які інші піаністи грали за вісім-десять. У Львові М.Розенталь виконав наступну програму: *Концерт для фортепіано e-moll*, “Колісанку”, “Вальс” Ф.Шопена, “Над водограєм” Давідов–М.Розенталь, “Тарантелла” Ф.Ліста, “Танець блудних вогників” Г.Берліоза.

У “Słowie Polskiem” М.Розенталю називають “королем віртуозів”, відзначаючи його неймовірну, доведену до автоматизму техніку: “відомо, що є він піаністом інтелігентним та музикальним. ...Справляє враження якогось мертвого тіла, яке повертається до життя під впливом якогось таємничого електроду, виконує мільярди блискавичних рухів, вражаючих, непомильних, а тим часом душа блукає десь далеко за світом. Для нас вона залишилась незною” [14].

Диригент Львівської філармонії **Генрик Мельцер**^{***} доволі часто брав участь у концертних програмах і як піаніст. Так 18 грудня відбувся **Композиторський** (авторський) **концерт Г.Мельцера**, на якому прозвучали симфонічні та фортепіанні твори композитора, солістом в останніх виступав сам автор. Було виконано *Концерт для фортепіано з оркестром*

^{*} **І.Фрідман (1882–1948)**. Першим вчителем музики був батько, який грав у оркестрі Казимира Гофмана (батька піаніста Йозефа Гофмана), а за короткий час, помітивши здібності сина, він віддав його до професійного педагога Ф.Гживінської (відома в Польщі піаністка і педагог – учителька Айзенбергера). Продовжує навчання у Відні у Т.Лешетицького, за сприяння свого старшого колеги – С.Айзенбергера. Паралельно вивчав музикознавство у Віденському університеті в Г.Адлера. 1904 року тріумфально дебютував у Відні, і з того часу почалася його блискача виконавська кар’єра. Багато концертував по Європі та в рідній Польщі. У 40-х роках доля занесла артиста до Сіднея, де й завершилося його життя. Як композитор І.Фрідман залишив 85 опусів.

^{**} **М.Розенталь (1862–1946)**. Піаніст, композитор та педагог. Уродженець Львова, М.Розенталь розпочав навчання музики з восьмирічного віку. У десять років став учнем К.Мікулі і невдовзі успішно дебютував у Львові та Кракові. 1875 року Розенталь їде до Відня, де стає учнем угорця Р.Йозеффи, улюбленого учня Таузіга і Ф.Ліста. Розенталь був популярним у Парижі, Відні, Берліні, Петербурзі, особисто виступав перед Ф.Лістом. З 1938 року проживав у Нью-Йорку. Гра Розенталю вирізнялася великою біглистю пальців, багатим фразуванням, образним мисленням та надзвичайним тоном.

^{***} **Г.Мельцер (1869–1928)** – польський піаніст, композитор, педагог та диригент. Першою вчителькою музики в ранньому дитинстві була бабця, подальшим навчанням займався батько. Продовжував навчання у Варшавському музичному інституті по фортепіано в Р.Стробля та по композиції у Ж.Носковського. Продовжував навчання у Відні в Т.Лешетицького. Фортепіанний концерт *e-moll* молодого композитора був удостоєний першої премії на конкурсі ім. А.Рубінштейна в Берліні, а фортепіанний концерт *c-moll* – першої премії на конкурсі ім. І.Падеревського у Ляйпцигу. Активно концертував у Європі, Росії та Польщі. Займав посади артистичного директора Варшавської філармонії (1908–1909 р.), директора Варшавської консерваторії (1922–1926 р.). Г.Мельцер був першим серед польських піаністів, хто в хронологічному порядку виконав на концерті 27 етюдів Шопена, представив повний цикл 32 сонат Бетховена, володів надзвичайно об’ємним фортепіанним репертуаром, починаючи від Баха і аж до польських композиторів, своїх сучасників.

c-toll, Концерт для фортепіано з оркестром e-toll, Парафраз “Старий капраль” С. Монюшка. У Великому симфонічному концерті 24 січня прозвучали *Концерт для фортепіано з оркестром Es-dur Ф.Ліста, “Інтермеццо” Й.Брамса, “Експромт” К.Сіндінга, “Концертний етюд” М.Мошковського, Транскрипцію “Праху” С.Монюшка, Г.Мельцера.*

У замітках львівської преси з нагоди авторського концерту у філармонії в основному читаємо відгуки про Г.Мельцера-композитора і менше, як піаніста-виконавця. Критики одностайні стосовно композиторського таланту концертанта, зазначаючи різножанровість та різноплановість його творів, всесторонню обізнаність у історії та теорії музики, досконале володіння оркестровкою. Також відзначають його драматичний талант, глибину почуттів та переживань, що втілюються через музичні твори [4; 19]. Досить вичерпну характеристику дає у своїй рецензії С.Невядомський: *“як піаніст, Мельцер займає таку велику технічну вправність, що може ставити перед собою найскладніші завдання, а власне його творам їх не бракує. Гра його має характер дещо нервовий, але є чистою при своїй експлозійності, поважною при своїй рапсодійності та цікавою при надто часто застосовуваних екстремальних ефектів. У будь-кому разі має свою індивідуальність”* [16].

Солістом у Великих симфонічних концертах 3 січня, 23 квітня польський піаніст, педагог, транскриптор і композитор **Леопольд Годовський**^{*}. На момент свого виступу у Львові Л.Годовський уже тривалий час жив у США й викладав у консерваторіях Філадельфії та Чикаго, тому львівська преса трактує його, як американського піаніста. Програма його виступів складалася з таких творів: *П.Чайковський, Концерт для фортепіано з оркестром; Ф.Шопен, “Ноктюрн”, “Прелюдія”, “Етюд”; К.М.Вебер–Л.Годовський, “Рондо”; Л.Годовський–Ліст, Концерт для фортепіано з оркестром A-dur; Ф.Шуберт–Ф.Ліст “Серенада”; Й.Брамс, Варіації на тему Паганіні; А.Рубініштейн, “Мініатюри”.*

Львівська преса відгукнулася про виступи цього музиканта доволі стримано, проте схвально. Критики газет “Руслан” та “Przegląd” відзначають його вражаючу техніку, проте зауважують брак виконавства, слабкість художньої інтерпретації. Погоджуються з ними й критик “Wiek Nowego”, де зазначається, що Годовський належить до тих піаністів, *“що виконує одночасно два етюди, та здатен за п’ятнадцять хвилин пробігти кілометр на клавіатурі”*, але й зазначає водночас, що це серйозний артист: *“Гра його не проймає до глибини, і не вражає поетичністю чи солодкими мріями, але наділена музичною інтелігентністю та силою. Ідеально точна, легка техніка, звук повний, досконала ритміка – це ознаки його гри”* [20].

10 лютого в концерті симфонічної музики солісткою вечора була **Гелена Оттавова**^{**}. У 1902–1914 роках вона утримувала у Львові музичну школу, яка славилася високим рівнем педагогів, артистичним директором школи був Г.Мельцер, теорію, гармонію та історію музики викладав С.Невядомський, також при школі були класи скрипки (Млинарський), хорового співу та фортепіано. Із часу заснування школи артистка провадила активну концертну діяльність у Львові та за кордоном. 1941 року Г.Оттавова виїхала до Варшави, а з 1946 отримала посаду професора фортепіано в Кракові, де й провела решту життя. У концерті Львівської філармонії артистка виконала таку програму: *Е.Г.Зауер, Концерт для фортепіано з оркестром; К.В.Глюк–Згамбатті, “Мелодія”; Г.Мельцер, “Як менуєт”; Годвед, “Куранта”.* Хоча Г.Оттавова й не належала до розрекламованих придворних виконавиць, проте і їй було приділено достатньо уваги на сторінках преси. Наприклад, “Dziennik polski” схвально відгукується про її техніку, проте зауважує недостатньо глибокий та дещо безбарвний тон, а також дещо невдало підібрану програму. Поряд з тим, “Wiek Nowy” відмічає вдалє виконання концерту Зауера, од-

^{*} Л.Годовський (1870–1938). Учився у Вишій школі музики в Берліні у В.Брагіля та Е.Рудорфа, а згодом у К.Сен-Санса в Парижі. У ранньому віці почав концертну діяльність (спочатку як скрипаль). Відомий своїми фортепіанними транскрипціями, як один з найвидатніших після Ф.Ліста. Викладав фортепіано в Академії музики у Відні, одним з учнів Л.Годовського був Г.Нейгауз. Його гра і транскрипції мали великий вплив на розвиток фортепіанної техніки та виконавства. Автор праці “Фортепіанна музика для лівої руки”.

^{**} Г.Оттавова (1874–1948). Піаністка і педагог, народилася у Львові, де й здобула музичну освіту у музичній школі, у класі Л.Марека – учня К.Мікулі та Ф.Ліста. Продовжувала навчання в консерваторії Галицького Музичного Товариства у Г.Мельцера, а згодом і в Парижі в Ж.Стойовського.

ного з найкращих учнів Ліста, і додає, що концертантка "показала у своїй грі не тільки дуже добру, рівну й повноцінну техніку, але й наскрізь музикальну душу" [21].

Два Великих симфонічних концерти 26 та 28 лютого відбулися за участю музиканта зі світовим ім'ям, видатного піаніста **Йозефа Гофмана**^{*}. Дводенна програма виконавця в концертному сезоні Львівської філармонії складалася з таких творів: *А.Рубінштейн, Концерт для фортепіано з оркестром d-moll; "Баркарола", "Полька"; Ф.Шопен, "Ноктюрн" c-moll; П.Чайковський, "Вальс" As-dur; Ф.Шуберт-Ф.Ліст, "Король Лір", "Марш атинський"; К.Сен-Санс, Концерт для фортепіано з оркестром c-moll; Ф.Шопен, Соната b-moll; К.В.Глюк, "Орфей"; Ф.Шуберт-Тавсіз, "Марш"*. Захоплені відгуки львівської критики стосовно концертів Й.Гофмана заповнили сторінки преси. Автор у "Wiek Nowy" пригадував своє перше знайомство з виконавцем у Кракові, коли той славився чудо-дитиною [22]. Н.Вахнянин у "Руслані" стверджує, що "Гофман заміняє світу померлого Рубінштейна" [5]. "Якщо йдеться про гру, яку можемо називати "великою", то цей її різновид, який так довго мав свого єдиного представника в особі Рубінштейна, сьогодні отримав заступника, яким є Гофман. Звідки в цьому 27-літньому артистові, який виглядає на 18-літнього хлопця, стільки енергії – не тільки виразовості, але й чуття, що для когось, хто шукає у фортепіанній грі більше конструкції і хотів би біля фортепіано побачити скоріше різьбяр чи скульптора, ніж художника, гра Гофмана просто приголомшує. Питання техніки, навіть такої досконалої, як у Гофмана, розуміється само собою. Залишається тільки враження великої потужної цілісності, а це й є найвище завдання музики" [9].

Солістом у концерті 9 березня був професор Львівської консерваторії Галицького музичного товариства **Вілем Курц**^{**}. У його виконанні прозвучали: *Й.С.Бах, Токата і фуга та Л.Бетховен, Концерт для фортепіано з оркестром G-dur*. "З погляду техніки відзначається гра п. Курца надзвичайною досконалістю, як це й личить професору консерваторії. З погляду різновидів цієї техніки на перший план виступає незрівнянне виконання трелі. Що стосується інтерпретації, признати належить п. Курцу без ліку інтелігенції і правдивого почуття стилю" [23].

У концерті симфонічної музики 10 березня грав польський піаніст, композитор і педагог **Северин Айзенбергер**^{***}. У його виконанні прозвучали такі твори: *Р.Шуман, Концерт для фортепіано з оркестром a-moll; Ф.Шопен, "Ноктюрн cis-moll", "Скерцо h-moll"; Польдіні, "Етюд A-dur"; А.Рубінштейн, "Мазурка і тропак"*. Молодий артист показав себе в концерті

* **Й.Гофман (1876–1957)**. Польський піаніст, композитор і педагог, а також інженер-конструктор, винахідник. Гофмана називають єдиним після Ліста піаністом, який володів усіма якостями концертуючого віртуоза. Слухач концертів Гофмана написав про нього: "мав "все" Рахманінов, мав і Горовіц. Але не мав Рахманінов техніки Гофмана, ані Фрідман гофманівського контролю, Годовський не мав темпераменту Гофмана, ані Горовіц його тону. Гофман об'єднав це все у найдосконалішій формі – те, що інші налічували в спілці – і децю ще, що його відрізняло від решти піаністів – феноменальну здатність інтерпретації того самого твору у різні способи" [17, с.216]. Батько Гофмана – відомий у Кракові композитор та музикант – був його першим вчителем музики. Після серії концертів по Європі та Америці продовжував навчання в Берліні по фортепіано у М.Мошковського та Г.Урбана по композиції, також займався в Паде-ревського. У 1892–1894 роках був приватним учнем А.Рубінштейна, котрий, почувши вперше гру Гофмана, сказав, що такого чуда досі історія музики не знала. Й.Гофман активно концертував у Польщі, Європі та Росії, регулярно відвідував США, а з 1939 року постійно мешкав у Каліфорнії.

** **В.Курц (1872–1945)**. Чеський піаніст та педагог, професор консерваторій Львова, Відня та Праги. Розпочав навчання в Й.Хольфельд. У 1898–1919 рр. був професором консерваторії у Львові, а в 1919–1945 рр. – викладав у Празі. Серед учнів В.Курца – Е.Штоерман, Л.Мюнцер, І.Курцова, В.Барвінський. Редагував концерт для фортепіано g-moll А.Дворжака.

*** **С.Айзенбергер (1879–1945)**. Народився в Кракові, у музичній родині. Батько музиканта, він же й перший учитель, грав у театральному оркестрі, диригентом якого був батько іншого видатного піаніста – Йозефа Гофмана. Наступним викладачем С.Айзенбергера стала Ф.Гживінська. У віці восьми років С.Айзенбергер успішно дебютував у театрі з Концертом для фортепіано B-dur Бетховена. З 1893 продовжував навчання в Берлінській консерваторії в А.Ерліха. Незадовго після цього дебютував у Берліні, і його виступ став сенсацією. З 1896 року С.Айзенбергер – учень Т.Лешетицького у Відні. У двох перших десятиліттях ХХ століття він належав до кращих піаністів свого покоління. У 1922 році переїхав до Відня, де викладав гру на фортепіано, а з 1935 року живе в США, де концертував та займався викладанням. З композиторського доробку в С.Айзенбергера є симфонічні твори, сонати, фортепіанні мініатюри.

дуже позитивно й справив приємне враження на публіку своєю технічною справністю та багатством інтерпретації. Як зазначає Н.Вахнянин, “його можна поставити в один ряд з Гофманом і Слівінським, а додати, що Айзенбергер на полі інтерпретації і перевищив двох згаданих артистів. Посідаючи знамениту техніку, Айзенбергер виявив багато поетичного настрою і естетичного смаку, прикмет, котрих ми в меншій мірі помітили іменно у Гофмана. Фразоване у него ясне, барва тонів різноманітна, інтерпретація умна і індивідуальна. Концертант визначився як ніжністю, так і силою ударів, ритміка солідна. Фортеп’яна набирала під рукою его дійсного життя – деклямує” [6].

Серед інших виконавців, що брали участь у концертах філармонії, італійський піаніст *Сільвіо Пісегарі*, молоді місцеві піаністки *Лаура Роммелівна* та *Марта Тужанська*, німкеня *Берта Маркс-Гольдшмідт*, котра виступала концертмейстером П.Сарасате, піаніст *Маєр-Мар* – концертмейстер В.Бурместера, *Р.Фрімль* – концертмейстер Я.Кубеліка, які також виконували і сольні твори, а також молода піаністка *Терезіта Каррено-Тальян’єтра*, донька славної Терези Каррено, котру, до речі, часто плутають з її знаменитою матір’ю.

Отже, лише впродовж першого сезону Львівської філармонії, з ініціативи директора Людвіка Геллера (блискучого антрепренера та керівника, який зумів у надзвичайно короткий час організувати насичене й цікаве музичне життя) феномен даного закладу засвідчують і видатні піаністичні сили, які гастролювали на сцені філармонії. Особливістю та свого роду унікальною можливістю було функціонування високомайстерного симфонічного оркестру, що давав змогу музикантам виконувати великі концертні полотна. Так, за сім з половиною місяців (тривалість першого сезону) на сцені новоствореної філармонії виступило більше 20 піаністів, дванадцять з яких – знаменитості зі світовою славою. Львівська публіка, окрім сольних речиталів, мала змогу почути у видатних виконавських інтерпретаціях концерти В.А.Моцарта, Л. ван Бетговена, Ф.Шопена, Р.Шумана, Ф.Ліста, П.Чайковського, К.Сен-Санса, А.Рубінштейна та інших. Таким чином, філармонія, як концертний заклад, уже в першому сезоні цілком виконала свої культурно-просвітні завдання в поширенні та популяризації музичного мистецтва, у тому числі – фортепіанного.

1. Руслан. – 1902. – Ч.208. – 30 вересня.
2. Руслан. – 1902. – Ч.236. – 1 падолиста.
3. Руслан. – 1902. – Ч.268. – 12 грудня.
4. Руслан. – 1902. – Ч.275. – 21 грудня.
5. Руслан. – 1903. – Ч.37. – 28 лютого.
6. Руслан. – 1903. – Ч.47. – 12 березня.
7. Dziennik Polski. – 1902. – №454. – 29 września.
8. Dziennik Polski. – 1902. – №485. – 17 października.
9. Gazeta Lwowska. – 1903. – №51. – 4 marca.
10. Kurjer Lwowski. – 1902. – №323. – 21 listopada.
11. Kurjer Lwowski. – 1902. – №308. – 6 listopada.
12. Słowo Polskie. – 1902. – №508. – 21 października.
13. Słowo Polskie. – 1902. – №528. – 1 listopada.
14. Słowo Polskie. – 1902. – №606. – 18 grudnia.
15. Słowo Polskie. – 1902. – №547. – 13 listopada.
16. Słowo Polskie. – 1902. – №616. – 18 grudnia.
17. S. Dybowski. Słownik pianistów polskich. – Warszawa SPM: 2003. – 879 s.
18. Wiek Nowy. – 1902. – №436. – 11 grudnia.
19. Wiek Nowy. – 1902. – №444. – 20 grudnia.
20. Wiek Nowy. – 1903. – №457. – 9 stycznia.
21. Wiek Nowy. – 1903. – №487. – 14 lutego.
22. Wiek Nowy. – 1903. – №502. – 4 marca.
23. Wiek Nowy. – 1903. – №509. – 12 marca.

The article investigates piano execution on the stage of Lviv philharmonic society in the first season. One can trace the role and place of piano music in concerts and see the formation of pianists' concert repertoire. We have also provided a review of critical articles that appear on the pages of press of the corresponding period.

Key words: Lviv philharmonic society, piano music, criticism.